

ÈTICA I CIÈNCIA

PER DAVID BUENO

David Bueno i Torrens és professor i investigador de genètica de la UB i divulgador de la ciència

Una de les característiques biològiques de la nostra espècie és la capacitat creativa, que fa possible el desenvolupament constant de nous coneixements i tecnologies a partir dels preexistents. Aquests avenços ens han permès sobreviure com a espècie però, paradoxalment, sovint també els utilitzem per provocar danys als nostres congèneres o, de manera més subtil, per aprofitar-nos-en. No obstant això, el fet que siguem conscients de nosaltres mateixos i del nostre entorn fa que tendim a situar les nostres accions en una escala de valors, personals i socials, que comunament anomenem ètica. L'ètica implica una reflexió crítica sobre els comportaments passats i presents, i hauria de tenir la mirada posada en les seves conseqüències futures. En aquest context, quina responsabilitat ètica tenen els científics pel seus descobriments?

Per començar, cal tenir present que els descobriments no són per ells mateixos bons ni dolents. Poden ser necessaris, útils o prescindibles, però fins i tot aquests qualificatius depenen de cada situació i de cada persona. Per exemple, el descobriment de noves característiques de les partícules subatòmiques, que s'aconsegueix amb costosos acceleradors de partícules, pot semblar superflu per a moltes persones, però potser d'aquí a uns anys sigui necessari per desenvolupar noves fonts d'energia. El que és bo o dolent des d'un punt de vista ètic és com els utilitzem. L'inventor del telèfon mòbil, ¿té cap responsabilitat ètica si uns terroristes l'empren per detonar a distància una càrrega

mortífera? Fins i tot la percepció ètica dels avenços varia entre cultures i entre individus d'una mateixa cultura, i també en el decurs del temps. Per exemple, segur que no tots valorem de la mateixa manera la tècnica d'anàlisi i selecció d'embrions per evitar malalties hereditàries.

Hi ha casos, però, en què el mateix desenvolupament ja implica directament aplicacions danyoses. L'energia atòmica n'és un bon exemple. Amb independència de la conveniència de les centrals nuclears, aquesta tecnologia es va desenvolupar inicialment pel seu potencial militar. Quina responsabilitat ètica tenen els científics que hi van col·laborar? Ho van fer per contribuir a la derrota de "l'enemic"? La pressió social en èpoques de conflicte pot tenir conseqüències imprevisibles. I una d'aquestes conseqüències és la despersonificació de "l'enemic"; és a dir, pensar en ell com un ésser indigne de ser considerat humà, per la qual cosa les percepcions ètiques s'alteren dràsticament. En aquest sentit, les xarxes neurals del nostre cervell faciliten que puguem visualitzar les persones com si fossin simplement objectes o éssers no humans, de la mateixa manera que també permeten que atribuïm característiques "humanes" a animals i objectes inanimats. I, atès que el conflicte forma part de la nostra vida diària, aquesta despersonificació la podem aplicar en qualsevol moment a qualsevol persona, de forma molt més subtil.

Per exemple, amb l'avenç de la tecnologia de les cèl·lules mare han començat a sorgir

clínicas en alguns països, com Rússia, que ofereixen tractaments fraudulents que juguen amb les esperances dels pacients i arriben llur vida. Sens dubte per aplicar aquests tractaments, amb consciència plena del frau, cal despersonificar els pacients, a canvi d'un guany econòmic. Conceptualment és equiparable al frau econòmic o polític, que sovint es basa en falses promeses fetes amb completa consciència de la seva falsedat. ¿Potser els científics que van participar en el desenvolupament de la bomba atòmica ho van fer també per obtenir bàsicament un guany personal? La idiosincràsia humana permet que siguem capaços de fer consideracions ètiques al mateix temps que despersonifiquem els altres per treure'n un benefici personal.

Probablement la majoria de nosaltres pensem que el component ètic d'un petit frau no és equiparable a la creació d'un arma de destrucció massiva. Tanmateix ja ens ho adverteix el refrany: "Qui roba un ou, roba un bou". Potser el camí mental entre aquests extrems sigui més curt del que sembla. Com digué Bertrand Russell en *La ciència per salvar-nos de la ciència*, "respecte l'ètica, el que importa és reconèixer els nous perills i considerar quina actitud ètica els reduiria al màxim". Però el principal perill som nosaltres mateixos, la nostra idiosincràsia biològica, que ens empeny a innovar i a treure el màxim profit del nostre entorn, inclosos els nostres congèneres, a qui podem no percebre com a tals. Aquest és el principal repte de l'ètica, també pel que fa als científics i als seus descobriments.